

tentia evidenter cognosci. Permisso *ant.* Resp. cum Lugo: «actum »fidei esse obscurum in genere causae formalis, esse vero clarum »(vel saltem posse) in ratione medii cogniti: hoc est, ipsum actum »fidei per suam naturam esse talem, ut subjecto, seu intellectui, cui »inhaeret, non tribuat alium effectum formalem, nisi obscure inte- »lligentis: cum hoc tamen stat, quod per suam entitatem superna- »turalem exigat essentialiter non produci, nisi quando praecedat »vera revelatio Dei.» Propterea, evidenter percepta illius actus na- »tura, eadem consequenter elucet evidentiā, et esse ipsius objectum revelatum.

§ III.

Synthesis eorum quae in hoc capite dicta sunt, adjuncta de fidei assensu analysi.

Juvabit prae oculis quae diximus ponere, et nonnulla colligere de natura actus fidei (ceteris ad alium locum remissis) ad eorum quae dicenda sunt pleniorē intelligentiam.

52. In divina revelatione veritas aliqua proponitur credenda, quae objectum materiale assensus revelationi praestiti appellatur. Item, auctoritas Dei, simul cum objecto materiali, debet menti ob- jici; scilicet, quod Deus sit veritas in cognoscendo et in dicendo: aliter enim inanis foret Dei revelatio ad veritatem propositam sua- dendam. Rursus, opus est quod ipsum Dei verbum, seu testimo- nium, seu revelandi actum mens percipiat; ut planum, apertumque patet: quid enim potest Dei praestare auctoritas, si nihil loquatur? vel ejus quid conferet testimonium, nisi audiatur? Ideo, tum Dei auctoritas, tum testificatio, objectum dicuntur *formale*, quia ab iis objectum revelatum, uti actu verum, seu veritate informatum, elucet.

53. His positis, pauca de hisce tribus, quae menti debent tam- quam vera obijci, dicamus; nempe, a) de objecto materiali, puta: *Tu es Christus Filius Dei vivi*: b) de revelatione seu Dei testimonio, puta: *Pater meus revelavit tibi*: c) de Dei auctoritate; *Sermo tuus veritas est* (1).

a) Duplici modo veritas objectiva praefulget menti, et eam haec amplectitur; vel ut consideratur objectum in se tantum ac praecisi- ve, vel quatenus cum alia connexum veritate: si priori modo, idem prorsus erit objectum materiale intellectus, et formale; si autem secundo praefulget modo, tunc aliud erit formale objectum, aliud

(1) Joan. XVII, 17, Rom. III, 4.

vero materiale. Ubi autem objectum uti verum percipitur ex con- nexione cum alia veritate; cum possit varia et multiplex obijci con- nexio, puta; ad hoc vel illud rationis argumentum, ad humanum vel divinum testimonium; inde fit, quod diversam induat mentis assensus speciem, prout unum vel aliud formale attingit objectum. Hinc ajebant cives illi ad mulierem Samaritanam: *Jam non propter tuam loquelam credimus*. Scilicet, primum Christum putabant esse Messiam propter mulieris testimonium; deinde autem propter ip- sius Christi opera et doctrinam: et Thomae Ap. dictum est: *Quia vidisti me, Thoma, credidisti; beati qui non viderunt et credide- runt*.

Ex his facile intelligitur, non sat esse veritati revelatae assensum *quomodolibet* adhibere, ut praebatur Dei auctoritati mentis, seu fidei, obsequium; sed opus esse illam ab intellectu amplecti quate- nus connexione cum summa veritate praefulget (1).

54. b) Cum Dei testimonium saepe non sit evidens, saltem per se et immediate, sed moraliter tantum certum per credibilitatis mo- tiva, puta, miracula, vel alia cum Deo connexa signa (n. 45); hinc ad veritatem revelationis certe dignoscendam, necessum est signa illa, quibus elucet, agnoscere. Quò pacto autem ejusmodi factae re- velationis signa, seu credibilitatis motiva, dignoscibilia sint, et qua certitudine; ex dictis supra (n. 44) intelligitur.

Dico XI. Revelationem debere esse certam, adeo- que non sat esse probabilem aliquam notitiam eo- rum signorum habere, ut quod debetur auctoritati Dei revelantis obsequium exhibeamus.

1.º Id primum constat ex Prop. 21 ab Innoc. XI damnata. «Assensus fidei supernaturalis et utilis ad salutem stat cum notitia »solum probabili revelationis, imo cum formidine, qua quis formi- »dat ne non sit locutus Deus» (2).

2.º Etenim, *Summae Veritati* summus et firmissimus debetur mentis assensus, *Destruentes*, ait Ap. (3), *et omnem altitudinem extollentem se adversus scientiam Dei, et in captivitatem redigentes omnem intellectum in obsequium Christi*; ut igitur tale Deo revelan- ti impendamus obsequium, indubia debent revelationis esse signa, ita ut evidens sit nos debere ea certitudine Deo revelanti credere.

55. Dices: signa divinae revelationis, etiamsi fuerint physice vel moraliter certa, non inde tamen evidentem reddunt revelationis existentiam, sed evidenter tantum credibilem, seu assensu certo et obscuro dignam. Atqui firmiori certitudine assentimur veritatibus

(1) Supra, n. 36, 37.—(2) Vide prop. 21. ab Innoc. XI damnatum.—
(3) 2.ª Cor. X, 5.

evidentibus quam obscuris: ergo divinae revelationi non debetur summus et firmissimus assensus.

Resp. Dist. *maj.* Reddunt evidenter credibilem quatenus signa sunt *conditio objectiva* ut appareat revelatio et possit credi; conc. Signa illa reddunt revelationem evidenter credibilem, quasi illa debeant esse *motivum formale* credendi; nego. *maj.* Dein dist. *min.* Firmiori certitudine *objectiva*, seu orta ex motivo formali; nego: certitudine *subjectiva*; subd. Quatenus certitudo subjectiva sita est in connexionione actus seu assensus cum objecto; nego; quatenus consistit in exclusione dubii; conc. vel iterum subdist. Quoad exclusionem dubii ortam ex claritate actus: conc. Quoad exclusionem dubii extrinsece venientem ab imperio voluntatis; nego *min.*

56. Sciendum igitur, signa revelationis divinae adhiberi, ut, cognita revelationis existentia, eidem debitum mentis tribuamus obsequium, juxta ejusdem revelationis excellentiam, tamquam motivum formale talis obsequii; sicut proponuntur argumenta divinae bonitatis, ut hanc pro dignitate ipsius amemus, non vero pro merito argumentorum tantum. Igitur non ea sola est certitudo perpendenda, in assensu circa revelationem, quae a claritate gignitur signorum; sed praecipue illa quae oritur ex formali objecto, é principio assensum eliciente, et a voluntate imperante.

Claritas assensus multiplex esse potest, et inde multiplex etiam per illam dubitationis exclusio. Assensus ex rationibus probabilibus non excludit prudentem errandi formidinem: assensus ex certis, sed subobscuris, rationibus, seu moraliter evidens, non impedit quidem dubium imprudens, sed prudens tantum: assensus metaphysice evidens neque cum imprudenti formi dinestare potest. Ex majori, nempe, vel minori rationum claritate mensuratur major vel minor iudicii claritas et certitudo, seu dubii exclusio.

57. Proinde, si quis, revelationis cognita existentia, non eidem assentiatur nisi ex formali motivo signorum credibilitatis, vel humanae auctoritatis; ejusmodi assensus commensurabitur claritati et certitudini talium motivorum: si autem assensum praebeat ex formali motivo divinae revelationis, et juxta dignitatem tanti motivi sibi certo praelucentis (sive certitudine morali sive metaphysica); tunc commensuratur iudicii certitudo *intrinsece* quidem tali formali motivo, quod nequit unquam fallere; *extrinsece* autem imperio voluntatis summum mentis obsequium exigentis, nec non principio supernaturali ad assensum cooperanti; de quo alibi.

58. Dices: motivum istud revelationis divinae, nequit, in excludendo dubio, motivum metaphysicae evidentiae superare: excludit enim evidentia *omne* dubium, etiam imprudens.

Resp. Dist. Nequit superare *intensive*, seu quoad intensitatem

(utroque stante motivo) adhaesionis; conc. Non potest superare *extensive*; nego. Stante namque, forsan, revelationis motivo adversus evidentiam, adhaerebit illi mens, ex voluntatis imperio, *apparenti* evidentia repudiata; ut in Eucharistiae et Trinitatis mysteriis. Insuper principium supernaturale, de quo alias, quod subjective cum revelationis formali et objectivo motivo cooperatur, novum exhibet titulum *intrinsecae* certitudinis, seu connexionionis actus cum veritate: proin major est *extensive*, certitudo revelatione innixa, quam quae in evidentia fundatur.

§ IV.

Gravis in hac re difficultas.

59. c). Diximus (1) revelationem auctoritate Dei commendari ut doctrinae assentiamur revelatae. Oportet igitur ut non tantum Dei agnoscamus auctoritatem, sed eidem quoque certum praebeamus assensum; nam propter illam et revelationi credimus et revelatam amplectimur veritatem; ut enim fert effatum: «propter quod unumquodque tale, et illud magis.» Verum Dei auctoritas, nobis innotescit et lumine rationis, et revelatione: si igitur assentiamur divinae auctoritati propter *rationis evidentiam*, non debetur divinae revelationi firmioris assensus obsequium quam primis rationis principiis, seu rationalibus argumentis; si autem propter revelationem auctoritati credimus, in circulo vitioso versari videmur; credimus enim auctoritati propter revelationem, et revelationi propter auctoritatem.

60. Nonnulli, volentes incommodam difficultatem, potius quam solvere, declinare, dixerunt; ad credendum revelatis non moveri intellectum ratione aliqua objectiva et immediata, etiam divinae auctoritatis vel revelationis; sed extrinseca tantum et mediata, scilicet, medio voluntatis imperio. Si quaeras ab his: cur credis Verbum esse incarnatum? respondent: credo, quia volo id credere; ex parte enim mentis nullam habeo rationem *assensus* motivam, seu suasivam. Si quaeras autem: cur vis id credere? Cum voluntas non nisi a bono moveri queat, dicent: quia honestum est Deo talem veritatem loquenti credere; imo ad id obligamur. Ecce processum: intellectus assentitur veritati revelatae; sola voluntas illum movet ad hanc veritatem, scilicet, objectum ipsius, amplectendum: intellectus, suppositis motivis credibilitatis, apprehendit, et voluntati proponit, honestatem istam ac obligationem, quae ex intrinseca

(1) Supra, n. 52.

mentis creatae submissione ad auctoritatem divinam oritur. Haec sententia, quae Guilielmo Parisiensi auctori tribuitur, et communi Scholasticorum consensu cum S. Thoma fuerat rejecta, nuper suscitata fuit, adeoque ad trutinam revocanda.

61. **Dico XII.** Ut credat fide intellectus veritati revelatae, necessum est ut attingat assensus non solum rem revelatam, sed etiam revelationem et auctoritatem revelantis, id est divinam.

Prob. 1.º Quilibet actus, sive intellectus sive voluntatis, attingere objectum debet a quo specificatur: sed assensus fidei a revelatione et auctoritate Dei specificatur; ergo.

Maj. supponimus ex *tract.* de Act. humanis et de Virtutibus: nam habitus ab actibus, actus ab objectis suis specificantur. Jam vero, nequit esse objectum actus quod ab hoc non attingitur.

Min. patet etiam: nam res ipsa, seu veritas revelata est per se indifferens ut assensu fidei humanae vel angelicae, vel divinae credatur; assensu philosophico vel theologico; dubio vel certo; obscuro vel evidenti, attingatur, ac specificetur: ergo assensus fidei, quo Deo credimus rem aliquam revelanti, debet a revelatione et auctoritate Dei specificari.

2.º De Abraham dicitur (1); *Credidit Deo*; non autem *voluit* propter Deum credere, quasi sola voluntas Deum attingeret. Item, Paulus: *Scio cui credidi*; non autem, *cui vel propter quem volui credere*. Ergo Deus ipse attingitur per *actum* credendi, et non per solam voluntatem imperantem credere.

62. 3.º Fides virtus intellectualis est ac theologica: atqui si actus credendi non attingeret ipsum Deum simul cum re credita, non esset actus virtutis theologicae: ergo. *Min.* patet: nam actus imperatus non ab objecto actus imperantis, sed, a proprio specificatur objecto.

4.º S. Thomas communem perspicue docet sententiam; ait enim (2): «Cujuslibet cognoscitivi habitus objectum duo habet, »scilicet, id quod materialiter cognoscitur, ... et id per quod cognoscitur, quod est formalis ratio objecti... Sic igitur in fide, si consideremus formalem rationem objecti, nihil est aliud quam veritas »prima. Unde ipsi veritati divinae fides innititur tamquam medio.» Ecce, explicite loquitur de *objecto* habitus *cognoscitivi*, ideoque, de fide prout est assensus mentis; dicit autem *formalem* rationem, per quam attingit rem creditam, esse veritatem divinam.

(1) Gal. III, 6; Item. 2. Tim. I, 12.—(2) 2, 2, q. 1, a. 1.

63. **Obj.** Sufficit intellectui veritatis cujusvis perceptio, ut ei possit assensum praebere, sive propter se, sive propter medium formale quo illam agnovit. Ergo poterit meus assentiri veritati revelatae, voluntate movente quin per talem assensum veritatem divinam, seu Deum revelantem attingat. *Ant.* patet: nam quaevis veritas est terminandi mentem capax, quocumque ei medio objiciatur. Confirmatur: proposita per divinam revelationem quacumque veritate, nisi evidenter haec elucescat, non certo assentitur intellectus, donec a voluntate determinatur: ergo sic poterit determinari ut solam veritatem attingat revelatam.

Resp. *Dist. ant.* Poterit assentiri cuivis veritati, sive propter se, sive propter medium, ita ut assensus ejusdem speciei in utroque casu sit; nego: aliter, permitto vel concedo.

Pariter *dist. conseq.* Et erit actus fidei divinae assensus qui attingat tantum veritatem revelatam, non vero veritatem primam; nego. Et assensus diversae speciei tunc elicietur ab intellectu; conc. Ita S. Thomas. (2, 2, q. 1, a. 3.)

64. *Ad confr.* patet quid respondendum. Sane litem illam praetermittimus, utrum ad assensum mens cogatur probabilem, seu opinativum, proposita sententia probabili: verum ad assensum certum non cogitur. Experientia quoque teste, non raro judicia retinemus circa materialia objecta, formalibus motivis oblivioni traditis, et ignorantes unde haec vel illa judicia, vel opiniones haurimus. Videmus etiam veritates aliquas revelatas haereticos non diffiteri, solo privato ductos spiritu seu placito. Dicimus ergo, illos vehementer falli, qui actum fidei putant elicere, dum per illum minime veritatem divinam attingunt, sed materiale tantummodo objectum revelatum.

65. **Coroll.** Ex his infertur, vere ac proprie moveri actum fidei a divina auctoritate et revelatione: nam primo; est actus virtutis theologicae, id est, habens pro motivo formali Deum, sub ratione veritatis primae. Sed forma debet immediate uniri, seu actuare id quod informat: ergo actus fidei a veritate divina intrinsece actuatur ut sit talis speciei, ideoque ab ea movetur: sicut enim motus est actus entis in potentia: ita motio est actuatio.

Secundo; ait S. Thomas supra (1), actum fidei *inniti*, tanquam medio, veritati divinae, sicut conclusiones scientiae primis innituntur principiis. Jam vero quod in alio innititur, ab eo vim et robur et firmitatem et actionem habet, ac inde movetur: quod nemo de primis negat principiis, quia in iis innituntur assensus conclusionum.

(1) N. 62.

66. Dices 1.º Nihil efficit veritas divina in assensum fidei: ergo neque movet illum. Resp. dist. *ant.* Ut causa physica et efficiens; conc. Objective et intentionaliter; nego. «Primum (1) quod ad plenitudinem essendi pertinere videtur, est id quod dat rei speciem. »Sicut autem res naturalis habet speciem ex sua forma, ita actio habet speciem ex objecto, sicut et motus ex termino:» sic Angelicus. Hanc ergo plenitudinem essendi confert veritas divina actui fidei, ideo ipsum plane actuat, seu objective et intentionaliter movet.

67. Dices 2.º Explicite negat S. Thomas moveri intellectum ad actum fidei ab eo objecto cui assentit; sed movetur, ait, ex *inclinatione voluntatis* (2).

Resp. Nego assertum. Imo oppositum docet S. Doctor ibi: «Illud cui assentit intellectus non movet intellectum ex propria virtute, sed ex inclinatione voluntatis: unde bonum quod movet affectum se habet in actu fidei sicut *primum movens*; id autem cui intellectus assentit, sicut *movens* motum. Et ideo primo ponitur in definitione fidei comparatio ejus ad bonum affectus, quam ad proprium objectum.»

Inst. Videtur ergo sibi non constare S. Thomas: nam docet assensum fidei non *causari a cognitione* (3); sed *determinari a voluntate* (4).

Resp. Nulla in his elucet contradictio: aliud enim est *movere*, aliud autem *causare determinareque* assensum. Hoc quidem negat S. D. fieri ab objecto et cogitatione ipsius in fidei assensu; non autem illud. Differentiam autem inter *motionem* et *determinationem* non uno in loco (5) tradit S. D.: verum sufficiat notare quae in loco laudato (6) habet: «Quandoque intellectus inclinatur magis ad unum, quam ad alterum: sed tamen illud inclinans non sufficienter *movet* intellectum ab hoc, quod determinet ipsum in unam partem *totaliter*.» Item, quemlibet actum se habere *passive* ad suum terminum a quo specificatur aperte docet (7): «Et hoc idem ipsum est de ratione actus, ut scilicet sit ab aliquo quantum ad actionem et ut sit ad aliquid quantum ad passionem.»

§ V.

Propositae difficultatis explicatio.

68. Verum ad difficultatem indicatam (n. 59) veniamus. Sane cognoscimus tum rationis lumine, tum lumine supernaturali fidei, di-

(1) I, 2, q. 18, a. 2.—(2) Qq. Disp. q. 14 de Fide, a. 2, ad 13.—(3) Ibid. a. 1, ad 6.—(4) 2, 2, q. 2, a. 1, ad 3.—(5) V. Mazzella de Gratia, D. III, a. 8, n. 734.—(6) Qq. Disp. q. 14, a. 1, in corp. a.—(7) I, 2, q. 1, a. S. ad 1.

vinam auctoritatem, seu Dei sapientiam et veracitatem. Non quidem credimus revelatis propter auctoritatem lumine rationis cognitam, ut ratio ibi dicta ostendit; sed quatenus lumine fidei nobis propositam et perceptam. Nec inde sequitur oportere credere antiquam credamus, seu *circulus vitiosus*: nam ad lumen supernaturale fidei non spectat tantum *credere*, sed etiam *apprehendere* vel *judicare* quod ad *credendum* percipiendum est vel judicandum. *Credere* autem est assentiri verbo propter auctoritatem loquentis: quod importat apprehensionem, seu iudicium tum verbi, seu revelationis, tum auctoritatis. Jam vero ad eundem pertinet habitum adhaerere objecto materiali propter formale, et formali propter se. Quo igitur lumine credimus, seu adhaeremus veritati propter Dei revelationem et auctoritatem; eodem adhaeremus auctoritati propter se; quod non est *credere*, sed simplex suasiva apprehensio vel assensus divinae auctoritatis in actu credentis implicitus.

69. Neque negamus, posse mentem supra divinam reflectere auctoritatem quatenus *revelatam* (1), et illam proprie etiam *credere*. Dices: quomodo credi potest ratio credendi, seu id in quo fides innititur, et cujus vi credendum est? Resp. Si *sola fide* per credendi actum, nobis Dei auctoritas innotesceret, non posset quidem esse formalis credendi ratio: cum autem etiam aliunde nobis nota sit, potest ex inde esse medium ut eadem alia via dignoscamus, nempe per fidem credendo. Nihil enim obstat eandem veritatem multiplici modo innotescere. Ideo et solent homines, quorum agnoscimus auctoritatem, verba sua confirmare et dicere: «credite mihi, non fallo.»

Quomodo autem aliunde, praeter formalem revelationem, noscimus Dei auctoritatem, nuper dictum est (n. 68).

70. His consonant quae habet Suarezius (2): «Non potest assensus (credendi) ad veritatem rei dictae terminari, quin simul terminetur ad hanc veritatem; *quod illud sit dictum a Deo*... Ita enim comparatur dictio rei ad rem dictam (ut lumen ad colorem), quia est ratio credendi, et talis, ut sit etiam medium et motivum credendi, ut explicatum est.»

In hoc videri potest a nobis dissentire Suarezius, quod sic terminatur ad Dei auctoritatem assensus fidei, ut illam *credat*. Verum clare indicat, non esse *proprie*, sed *analogice* tantum, terminationem illam actum credendi: *credere* enim respicit intrinsece et formaliter *verbum*, seu dictum: «Qui per fidem credit aliquam veritatem, credit illam, *quia dicta est a Deo*;» ergo ut credatur proprie per fidei assensum Dei auctoritas, debet *dici*, seu verbo signi-

(1) Rom. III, 4; Jo. XVII, 17.—(2) De fide, d. 3, S. 12, n. 9.

ficari. Jam vero, Deo dicente: *Verbum caro factum est*; haec verba nec dicunt, nec significant, Dei auctoritatem, sed *supponunt* tantum et inde eandem exhibent. Quam quidem differentiam ipse D. Eximius notat (ibi. n. 12). «In actu *exercito*, dum Deus ali-»quid dicit, *quasi* per intrinsecam reflexionem ejusdem actus in se »ipsum, dicit se dicere...; et inter homines etiam, quamvis qui lo-»quitur, per expressum actum reflexum, non dicat se loqui, loquen-»do id satis dicit in *actu exercito*.» Id autem veram et propriam non esse loquelam manifestum est: quemadmodum qui se ante alium sistit, dicit in *actu exercito*, et *quasi* per intrinsecam reflexionem actus in se ipsum: *Ecce adsum*; tamen revera id non dicit: a pari, qui loquitur, dicit in *actu exercito*, se loqui, non tamen proprie dicit.

In eo igitur tantum sensu dici potest, credere *Dei auctoritatem et Deum loqui*, illum qui veritatem credit revelatam; quia actus ille credendi attingit etiam *ut quo* objectum formale: quatenus autem illud attingit non est *credere*, sed simplex adhaesio, seu assensus; quatenus autem attingit objectum materiale, seu rem dictam, est proprie actus credendi. Quemadmodum actus, quo medium volumus propter finem, est ipse electio quatenus medium attingit, et simul intentio prout respicit finem.

71. Non videntur proinde recte interpretari Suarezii mentem et ipsius impugnare doctrinam qui ajunt: in actu fidei non posse, simul cum re credita (objecto materiali), attingi et credi Dei auctoritatem et revelationem. Etenim, dicunt; actus credendi terminatur, ex proprio conceptu, *ad dictum et auctoritatem* loquentis; ergo si Dei credatur auctoritas et revelatio simul cum objecto materiali, necessum est ut cum dicto respectu, nempe, *ad dictum et auctoritatem* loquentis, credantur; ita ut credatur auctoritas et revelatio Dei quia Deus suam revelat auctoritatem et revelationem; sed revelanti non creditur, nisi respiciendo et credendo ejus auctoritatem et revelationem; ergo non credimus Dei auctoritatem et revelationem, nisi prius respiciendo et credendo, tanquam motivum credendi, ipsam Dei auctoritatem et revelationem: et sic in infinitum; vel tandem sistere oportet in Dei auctoritate et revelatione absque ullo respectu. Atqui assensus absque respectu ad dictum et auctoritatem loquentis, non est actus credendi; ergo ad credendam veritatem revelatam, non opus est credere Dei auctoritatem et revelationem.

- Manifestum est, in ficta illos niti hypothesisi qui hac ratione *Suarezium* impugnant. Fingunt enim, actum fidei, prout attingit Dei auctoritatem et revelationem, esse *proprium* et explicitum, seu signatum, credendi actum, reflectentem supra ipsam auctoritatem et revelationem, quatenus ipsa etiam in se ipsam reflectat, dum

quicquam dicit et revelat. Jam vero ut diximus (n. 70), non isto loquitur sensu Suarez: nam neque Dei auctoritas et revelatio reflectunt supra se, sed *quasi* reflectunt; neque in *actu signato* revelationis revelatur auctoritas vel revelatio, sed in *actu exercito*: sicut quicumque loquitur dicit se existere, se vivere, se loqui, sibi velle credi, etc., quamvis et proprie et signate nihil ejusmodi dicat, neque verba significant.

Proinde qui Deo credit revelanti, *credit* proprie et signate veritatem quam Deus loquitur et revelat; ipse autem assensus adhaeret, tamquam motivo formali, Dei auctoritati et revelationi propter se; id est, absque ullo *ulteriori respectu*; ideoque est simplex assensus et iudicium de divina auctoritate, non autem actus *credendi* illam: quia vero ipse in revelatam veritatem assensus est credendi actus, estque in Dei revelantis auctoritate innixus, ideo in *actu exercito* credere dicitur divinam auctoritatem et revelationem, quarum virtute veritas creditur revelata (n. 35).

SCHOLION.

De consensu rationis cum fide.

72. Consulto ad postremum distulimus locum quaestionem hanc, de *consensu*, seu *analogia inter rationem et fidem*, a neotericis controversiarum scriptoribus, si quid iudicem, plus aequo ponderatam, propter Rationalistarum clamores, stultasque querelas. Si mente captum audire, ejusque postulatis morem gerere, vel cogitationes omnes diluere, tuum esse munus reputaveris, quid nisi cum eodem insanire et extra rectae methodi vias progredi compelleris? Nihil aliud conficta ista fidei cum ratione oppositio, apud rationalismi cultores, reapse indicat, quam fidei dogmata toto coelo eorum placitis adversari; quod verissimum est. Frustra, proinde, laborabis, fidei defensor, dum hujus ostendere coneris cum ratione foedus et amicitiam, altamque exponas originem, et utriusque luminis, tum rationis, tum fidei, eundem esse clarissimum fontem proclames; nisi primum rationalistarum contriveris stulta placita et absurdos errores.

73. Qui enim fidei execrantur disciplinam, ac odio revelationem prosequuntur:

a) Vel scientiam, seu rationem suam, ultimam esse proclamant universalis substantiae evolutionem; et cum atheis tum rem habes, vel pantheis, et alia omnino cum ipsis est ventilanda quaestio, de Dei, nempe, existentia, rerum omnium Conditoris, quae alibi referenda est:

b) Vel causantur, a Deo posse homines illudi, adeoque illi non esse mentem subjiciendam; et oportebit ad summam Dei veritatem, tum in cognoscendo, tum in attestando, cum ceteris attributis, ostendendam te vertere:

c) Vel contendunt, nihil supra hominum rationem esse positum, et inter res absurdas amandandum quidquid capere ipsi non valent; quod quam stulte dicant, infra ostenditur (n. 80-81.)

d) Vel urgebunt, rationali naturae injuriam irrogari, si quicquam, nisi rationis ductu, quasi verum amplectamur; et huic querelae supra (n. 45 et 46) obviam ivimus ostendentes, valida in promptu esse rationis argumenta ad verum revelatum certissimo assensu amplectendum:

74. e) Vel clamabunt (omnibus quidem hominibus, ac sibi ipsis contradicentes), veritates tantummodo evidentes mente esse tenendas; et ejusmodi homines lingua menteque delirare, exposito multiplici cognoscendi modo (1), facile demonstrabis; nec non secum ipsis non constare deprehendes. Roga, utrum suos agnoscant parentes et honorent? an fratres, sorores, uxores, filios habeant et diligant? num praeter illa quae incoluerunt loca, vel ultra illos, quibus cum egerunt, homines; certum habeant, alias esse in orbe regiones, regna alia, et reliquas in iis degere gentes; et rubore seu pallore suffundi, tamquam mendaces et inconstantes de eadem re diverse dicentes, illos coges; aut aperte, saltem, suam prodere demerentiam et inverecundiam:

f) Vel gannient, plura scientiam invenisse fidei adversantia; tu vero quae sint ista interrogas, et elucebit, apud rationalistas, sub *scientiae* voce quamlibet venditari *sciolorum* opinionem, vel saepissime quid fides iis de rebus edoceat, eos prorsus nescire: atqui *sciolorum* opinioniones fidei saepe adversari, plane concedimus; imo, scimus quoque, inter eos qui *sapientes* inter se vocantur, contraria passim tradi placita, et oppositas gigni *scientias*; nec non *hodiernam* eorum *scientiam* subvertere frequentissime quaecumque, magno apparatu, *scientia* struebat *hesterna*.

75. Denique paucis dicam; fidem manifeste istos calumniari, nec non ipsam rationem, dum contendunt, invicem hostiliter procedere et subvertere, cum non nisi ratione ducente sit fides amplenda, ut supra dictum et probatum est (n. 54). Praescribit quidem ipsa fides, ut sit *rationalabile* quod Deo exhibemus obsequium (2): et sanctus Thomas (3) ait; quod neque crederet quisquam ea quae subsunt fidei, «nisi videret esse credenda, vel propter evidentiam signorum, vel propter aliquid hujusmodi:» sanctus quoque confirmat

(1) Supra, n. 44.—(2) Rom. XII, 1.—(3) 2, 2, q. 1, a. 4, ad 2.

Augustinus (1): «Absit, inquam, ut hoc in nobis Deus oderit, in quo nos reliquis animantibus excellentiores creavit. Absit, inquam, ut ideo credamus, ne rationem accipiamus, sive quaeramus; cum etiam credere non possemus, nisi etiam rationabiles animas haberemus... Propterea monet apostolus Petrus, paratos nos esse debere ad responsionem omni poscenti nos rationem de fide et spe nostra (2).»

CAPUT II.

De iis quae, veluti via, ducunt ad divinae Revelationis existentiam dignoscendam.

PROOEMIUM.

76. «Fabularum actiones una cum poëtis, qui tamquam Bacchalia agentes penitus insaniunt et ultra modum delirant hedera redimitis more Bacchico, Satyris quoque ipsis et furente turba Bacchantium reliquoque Deorum choro, in Heliconem et Cithaeronem, qui jam consenuerunt, includamus. Horum loco, veritatem cum sapientia late splendente, in sanctum Dei montem sanctumque Prophetarum chorum e coelo deducamus. Haec autem clarissima sua luce omnes homines, qui in tenebris voluntantur, undique illustret; et intelligentia, tamquam opitulatrice dextra porrecta, ex erroribus in salutem vindicet. Tum illi; subblatis oculis, è tenebris emicantes, Helicone ac Cythaerone desertis, Sion habitent: *nam è Sion egredietur lex, et verbum Domini de Hierusalem* (3); coeleste, inquam, *Verbum*, ob legitimi certaminis victoriam in teatro totius mundi coronatum...»

77. «...Hoc igitur Verbum Christus, non solum ut olim essemus causa fuit (nam ille tum erat in Deo), sed idem etiam bene esse nobis dedit et jam nuper hominibus apparuit, qui solus uterque Deus et Homo est, ut omnimodam nobis felicitatem daret. Etenim ab eo recte vivere edocti ad aeternam vitam transmittimur. Nam ut ait ille divinus Domini Apostolus: *Apparuit gratia Dei salutaris omnibus hominibus, erudiens nos, ut abnegantes impietatem et secularia desideria, sobrie, et juste et pie vivamus in hoc seculo,*

(1) Ep. CXX, n. 3, 4.—(2) 1.^a Petr. III, 15.—(3) Isai. II, 3.